

تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه بوم‌گردی در روستای بنگلایان بندرعباس^۱

مهدی میرزاده کوهشاهی^۲، علی شهدادی^۳، منا رستمی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۷/۲۳

چکیده

در پژوهش حاضر، با اتکا به دو مفهوم محصول گردشگری و بوم‌گردی جامعه‌بنیاد، ظرفیت‌های محلی روستای بنگلایان در دهستان سیاهو بخش فین از توابع شهرستان بندرعباس به‌منظور ایجاد امکان عرضه بوم‌گردی برای گردشگران سنجیده شد. پژوهش از نوع کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی و نیز ماهیت داده‌های آن کمی-کیفی بود. داده‌های مورد نیاز برای محاسبه شاخص‌ها در دو بعد مطالعات میدانی از طریق پرسشنامه (۳۵۹ نفر از گردشگران و ۱۵ نفر از نخبگان و کارشناسان) و آمار و اطلاعات اخذ شده از سازمان‌های مرتبط گردآوری شدند. تعیین حجم نمونه برای گردشگران از طریق رابطه کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی صورت گرفت و در مورد پرسشنامه کارشناسان و نخبگان نیز حجم نمونه بر اساس نظر پرسش‌گر و به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی تعیین شد. همچنین، پایایی پرسشنامه‌ها با روش ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. نتایج پژوهش نشان داد که روستای بنگلایان از نظر جاذبه‌های گردشگری و وضعیت اجتماعی از ظرفیت‌های مناسب برای توسعه بوم‌گردی برخوردار است، اما بر اثر فقدان

۱- مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «بررسی موانع فراروی پیاده‌سازی اکوتوریسم جامعه‌بنیاد در دهستان سیاهو» است که در دانشگاه هرمزگان دفاع شده است.

۲- نویسنده مسئول و استادیار گروه جغرافیا دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران
(Mahdi.mirzade@hormozgan.ac.ir)

۳- استادیار گروه جغرافیا دانشگاه جیرفت، جیرفت، ایران.

۴- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی اکوتوریسم، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران.

تأسیسات، امکانات و خدمات و همچنین، ضعف عناصر سازمانی و نهادی، این منطقه دارای ضریب نفوذ، ضریب ماندگاری و ضریب تراکم گردشگری پایین است.

کلیدواژه‌ها: بوم‌گردی، محصول گردشگری، ظرفیت‌های محلی، بنگلایان (روستا)، سیاهو (دهستان)، فین (بخش)، بندرعباس (شهرستان).

مقدمه

بوم‌گردی (اکوتوریسم) شکلی از گردشگری دوران پست‌مدرنیسم به‌شمار می‌آید که با ساختارهای اقتصادی-اجتماعی جوامع محلی رابطه‌ای نزدیک دارد و از طریق ایجاد فرصت‌های شغلی، منابع درآمدی و نظایر آن، نقشی مهم در توسعه مناطق روستایی ایفا می‌کند. همچنین، بوم‌گردی به‌مثابه ابزاری قدرتمند برای حفاظت از تنوع زیستی و فرهنگ‌های محلی مطرح است (۲). برای بسیاری از روستاها و جوامع بومی، بوم‌گردی مجرای برای رسیدن به توسعه اقتصادی با صرف حداقل هزینه‌هاست.

به حداقل رساندن تأثیر منفی بر محیط زیست، حمایت از فرهنگ‌های محلی و کمک به رفاه اقتصادی جوامع میزبان و همچنین، ذی‌نفعان از اصول اساسی بوم‌گردی است. این رویکرد از گردشگری دارای قابلیت‌هایی از جمله ترویج گردشگری پایدار در منطقه، کمک به توسعه مناطق محروم و به حاشیه رانده‌شده، کاهش فقر روستایی (۱۷)، ارائه ارتباطات بخشی بهتر، کاهش خروج ارز از کشور، اشتغال محلی و ترویج توسعه پایدار است. بنابراین، بوم‌گردی به‌مثابه رویکردی مورد اجماع برای آشتی میان حفاظت از محیط زیست و توسعه اقتصادی، به‌ویژه در جوامع در حال توسعه است (۱۳). یکی از رویکردهای اصلی دولت در راستای رفع محرومیت و ایجاد محرک‌های توسعه، به‌منظور تحقق اهداف تعیین‌شده در سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور (که در آن، بر ورود سالانه بیست میلیون گردشگر خارجی تأکید شده است)، بهره‌گیری از توان‌های مناطق محروم به‌ویژه روستاها در زمینه گردشگری است. بررسی و شناخت جاذبه‌ها و ارائه خدمات در هر برنامه‌ریزی و طرح گردشگری از مطالعات پایه و اساسی است (۲۵). در راستای شناخت جاذبه‌ها و ظرفیت‌های گردشگری در ایران، پژوهش‌های مختلف صورت گرفته است که در پی، به پاره‌ای از آنها اشاره می‌شود.

قاسمی‌نژاد و همکاران (۱۰)، در بررسی تغییر نگرش زیست‌محیطی جامعه بومی در پی ایجاد دهکده‌های گردشگری ویژه در مجاورت روستاهای هدف محدوده ژئوپارک

قشم، بدین نتیجه رسیدند که بین ارزش زیست‌محیطی، ارزش‌های اقتصادی و آشنایی با مفاهیم توسعه پایدار تفاوت معنی‌دار وجود دارد، اما وضعیت این منطقه از نظر تسهیلات و خدمات گردشگری نامناسب است؛ با این همه، از آنجا که منطقه دارای قابلیت‌های زیادی برای توسعه ژئوتوریسم و توریسم است، با ایجاد زیرساخت‌های گردشگری و ارائه امکانات و خدمات رفاهی و اقامتی مناسب به گردشگران، این منطقه توان تبدیل شدن به قطب توریسم و ژئوتوریسم کشور را دارد.

میرزاده کوهشاهی و دهقانی (۱۹)، در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش پتانسیل‌های بوم‌گردی در بندرعباس در جذب گردشگران»، بدین نتیجه رسیدند که این شهرستان از لحاظ منابع محیطی، جذابیت‌های پیرامون و دسترسی، از وضعیت مناسبی برخوردار است، اما از نظر زیرساخت‌ها و امکانات رفاهی گردشگران کمبودهایی دارد.

محمدی کنگرانی و همکاران (۲۰)، در تحلیل شبکه روابط میان زنان شاغل در بخش گردشگری و غیرگردشگری در راستای توسعه گردشگری در جزیره هرمز، دریافتند که زنان شاغل در بخش گردشگری نسبت به زنان شاغل در بخش غیرگردشگری از ارتباطات گسترده‌تر برخوردارند، اما شاغل بودن در بخش گردشگری یا غیرگردشگری تأثیری در میزان قدرت این زنان نداشته و قدرت آنها ناشی از نحوه سازمان‌دهی و ارتباطات‌شان با کانون‌های قدرت خارج از جزیره است (۲۰).

رضایی و همکاران (۲۶)، با ارزیابی توان مراتع خشک و نیمه‌خشک برای استفاده گردشگری در هرمزگان، دریافتند که مطابق نتایج تحقیق، روستای گنو دارای اولویت اول و روستاهای جونگان، بندر و تنگ باغ از اولویت دوم برای گردشگری متمرکز برخوردارند. از آنجا که بیش از چهل درصد از سطح مراتع تحت حفاظت دارای توان تفرج گسترده است؛ این مراتع می‌توانند برای گردشگران علمی و عادی، به‌منظور طبیعت‌گردی، گیاه‌شناسی، جانورشناسی، کوه‌نوردی، صخره‌نوردی، پرندنگری، مشاهده حیات وحش، پاراگلایدر و ... مورد استفاده قرار گیرند.

نوحه‌گر و همکاران (۲۲)، با بررسی اثرات جاذبه‌های بوم‌گردی در رونق صنعت گردشگری در استان مازندران با تأکید بر شهرستان سوادکوه با استفاده از مدل تحلیلی SWOT، بدین نتیجه رسیدند که چهارده نقطه قوت و فرصت در مقابل شش نقطه ضعف و تهدید نشانگر توانایی‌های شهرستان سوادکوه در بخش گردشگری و بوم‌گردی است.

ظهیری‌نیا و نیکخواه (۳۴) با بررسی نگرش ساکنان شهر بندرعباس نسبت به تأثیرات گردشگری، نشان دادند که نگرش منفی اجتماعی مردان درباره تأثیر گردشگری و همچنین، ادراک مثبت محیطی آنها بیش از زنان است.

فتایی و همکاران (۷)، در تبیین ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری در روستای مصر در شهرستان خور و بیابانک، دریافتند که جامعه بومی به دلیل احساس نیاز به گردشگری و داشتن ذهنیت اقتصادی، به کارآفرینی در گردشگری روی آورده و در این زمینه، مشارکت فعال دارد و به دلیل اثرات منفی محدود و حفظ منابع محیطی، با گردشگران تبادلات اجتماعی نسبتاً مطلوب دارد. همچنین، جامعه بومی با وجود خطرات بالقوه توسعه فعالیت‌های گردشگری و داشتن ابهام در پایداری اقتصاد گردشگری، با احتیاط و نگرانی از آینده و روندهای آن به فعالیت گردشگری ادامه می‌دهد.

نتایج پژوهش عباسی و رضوانی (۱)، درباره نقش بوم‌گردی روستایی در توسعه پایدار گردشگری شهرستان پاوه استان کرمانشاه، نشانگر نقش مؤثر گردشگری در اقتصاد ملی و محلی و نقش مؤثر بوم‌گردی و گردشگری روستایی در توسعه پایدار گردشگری است.

همچنین، نتایج پژوهش اکبریان رونیزی و شیخ بیگلو (۳)، درباره بررسی ظرفیت تحمل توسعه گردشگری روستایی و تدوین برنامه راهبردی روستای قلات (شهرستان شیراز)، نشان‌دهنده نامطلوب بودن ماهیت توسعه گردشگری و نزدیک شدن به آستانه اشباع ظرفیت تحمل گردشگری در روستای مورد مطالعه است که البته در این ارتباط، تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه جامعه میزبان بر اساس وضعیت شغلی آنها وجود داشت. تفاوت نتایج پژوهش‌ها در مناطق مختلف ضرورت بررسی ظرفیت‌های محلی در مناطق مختلف در راستای توسعه گردشگری در این مناطق را نشان می‌دهد.

تنوع اقلیمی استان هرمزگان در قالب وجود میکرواقلیم‌هایی که به مثابه کانون‌های مسکونی و بوم‌گردی عمل می‌کنند، ضرورت برنامه‌ریزی برای توسعه بوم‌گردی در این استان را آشکار می‌سازد. با توجه به وجود برخی جاذبه‌های گردشگری و بوم‌گردی در روستای بنگلایان و همچنین، نزدیکی آن به بندرعباس به‌عنوان مرکز استان هرمزگان، این منطقه می‌تواند یکی از مقاصد اصلی گردشگری بندرعباس باشد. از آنجا که استفاده و بهره‌برداری از ظرفیت‌های محلی و توان‌های گردشگری مناطق روستایی می‌تواند زمینه را برای توسعه و پویایی اقتصادی این مناطق فراهم کند، تحلیل ظرفیت‌های گردشگری این

مناطق از اهمیتی کلیدی برخوردار است. از این‌رو، در پژوهش حاضر، ظرفیت‌های محلی روستای بنگلایان به‌منظور ایجاد امکان عرضه اکوتوریسم برای گردشگران مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور، از دو مفهوم «محصول گردشگری»^۱ و «اکوتوریسم جامعه‌بنیاد» استفاده شد. برای سنجش وضعیت محصول گردشگری، مجموعه شرایط محلی و محیطی مورد ارزیابی قرار گرفت و برای سنجش توسعه اکوتوریسم جامعه‌بنیاد، متغیرهای فرهنگی - اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و اقتصادی بررسی شدند و در نهایت، نقاط قوت و ضعف روستای بنگلایان برای توسعه اکوتوریسم جامعه‌بنیاد نیز مشخص شدند. هدف پژوهش «تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه بوم‌گردی در روستای بنگلایان بندرعباس» است؛ به بیان دیگر، مقاله حاضر در صدد پاسخ‌گویی بدین پرسش‌هاست که «ظرفیت‌ها و محدودیت‌های توسعه گردشگری در روستای بنگلایان کدامند؟» و «نقاط قوت و ضعف روستای بنگلایان برای توسعه اکوتوریسم جامعه‌بنیاد کدامند؟».

مبانی نظری پژوهش

در دیدگاه‌های جدید، جوامع محلی خود به‌عنوان بخشی از محصول گردشگری، جایگاهی ویژه را به خود اختصاص داده‌اند. تلفیق این بخش از محصول با مفهوم پایداری راهی نوین پیش روی این صنعت برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری قرار داده است (۸). بعضی از گردشگران تجربه کردن فرهنگ محلی در قالب زبان، سنت‌ها، سبک زندگی و ماهیت محیط زیست آنها را قسمت مهمی از سفرشان می‌دانند. امروزه، این عناصر فرهنگی در جوامع به‌گونه‌ای فزاینده توسط افراد محلی یا شرکت‌های چندملیتی با برچسب‌های مختلف مانند گردشگری فرهنگی، گردشگری میراث، گردشگری بوم‌گردی، گردشگری روستایی و اکوتوریسم جامعه‌بنیاد بسته‌بندی شده و به فروش می‌رسند (۲۱). اکوتوریسم جامعه‌بنیاد نوعی از گردشگری است که پایداری فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی را مد نظر دارد و مدیریت و مالکیت آن بر عهده جامعه است، و هدف از آن قادر ساختن بازدیدکنندگان به افزایش دانش و آگاهی خود درباره جامعه و روش‌های زندگی در آن است (۳۲).

اکوتوریسم جامعه‌بنیاد تأکید می‌کند که جامعه محلی در توسعه و مدیریت اکوتوریسم مشارکت دارد و به دنبال آن، بخش عمده‌ای از سود حاصل از جذب

بوم گردان نصیب جامعه محلی خواهد شد. این اقدام تنها زمانی امکان پذیر است که جامعه محلی در راستای ایجاد منطقی اقامتگاه‌های بوم‌شناختی کافی، منافع اقتصادی و ترویج توسعه پایدار در جوامع خود گام بردارد (۳۳). از همین رو، می‌توان گفت که مجموعه‌ای از عوامل تسهیل‌کننده اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی برای موفقیت و پایداری اکوتوریسم جامعه‌بنیاد ضروری است (۵).

از دیدگاه علمی، اکوتوریسم جامعه‌بنیاد ابزاری برای حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، توسعه جامعه از طریق توانمندسازی و در ارتباط نزدیک با اکوتوریسم بوده است (۱۱). اساساً، اکوتوریسم جامعه‌بنیاد به سرمایه‌گذاری‌های اکوتوریسم تحت مالکیت و مدیریت جامعه اشاره دارد و حفاظت از جامعه، مشارکت جامعه در کسب‌وکار و توسعه جامعه از اجزای اصلی اکوتوریسم جامعه‌بنیاد است (۴). در ادبیات گردشگری، توانمندسازی به بهبود ظرفیت‌ها می‌انجامد و بهبود ظرفیت یا ظرفیت‌سازی به گستره‌ای از فعالیت‌ها مربوط می‌شود که افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها ظرفیت خود را برای تحقق توسعه پایدار بهبود می‌بخشند و اغلب این ظرفیت با توانمندسازی و بسیج در جوامع محلی مرتبط است (۲۳). زمینه توانمندسازی جامعه و ظرفیت جامعه با یکدیگر همپوشانی دارند (۳۰)؛ زمانی که ظرفیت جامعه افزایش می‌یابد، به توانمندسازی افراد منجر می‌شود. نظریه توانمندسازی افراد و جامعه با توانایی‌ها و توان‌های مردم برای ایجاد مواردی که به آنها سود می‌رساند، بسیار ارتباط دارد و در واقع، توانمندسازی مردم یا جامعه نتیجه تبلور قابلیت‌های افراد است (۲۹).

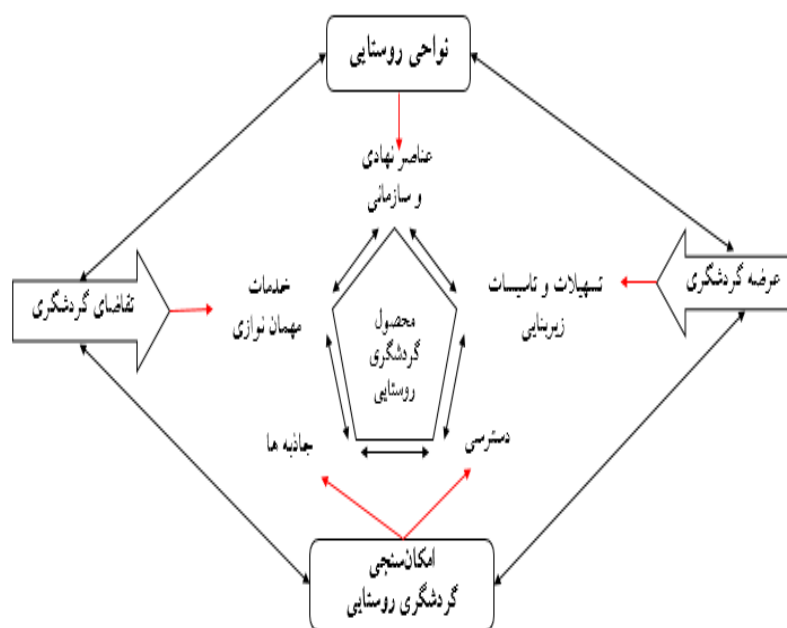
محصول گردشگری

اکوتوریسم جامعه‌بنیاد از طریق توانمندسازی جامعه محلی نقشی مؤثر در توسعه محصول گردشگری روستایی^۱ و محصول بوم‌گردی^۲ دارد. محصول گردشگری روستایی در یک «جای» جغرافیایی تبلور می‌یابد و دربرگیرنده روستاهای دارای قابلیت گردشگری به عنوان جاذبه‌هاست که با توجه به دیگر خدمات، محصول گردشگری را بنا به تقاضای گردشگران عرضه می‌کنند (۱۶). شناسایی قابلیت‌های عرضه محصول گردشگری روستایی نیازمند امکان‌سنجی این محصول در ارتباط با عناصر پنج‌گانه تشکیل‌دهنده آن است. با بررسی عواملی همچون جاذبه‌های گردشگری اعم از جاذبه‌های طبیعی و میراث فرهنگی،

1. rural tourism product
2. ecotourism product

تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه .....

عنصر دسترسی اعم از کمیت و کیفیت شبکه‌های ارتباطی، وضعیت تأسیسات، امکانات و خدمات، وضعیت اجتماعی منطقه و میزان آمادگی جامعه محلی برای پذیرش گردشگر و راه‌اندازی گردشگری و در نهایت، وضعیت سازمانی و نهادی مانند میزان حمایت و توجه و اهتمام سازمان‌ها و نهادها مثل دهیاری، شورا و دولت (۲۸، ۱۸، ۱۴ و ۱۲)، می‌توان به سنجش و ارزیابی وضعیت محصول گردشگری در یک منطقه روستایی پرداخت. در ارتباط با محصول بوم‌گردی، پژوهش‌های زیادی وجود ندارد؛ اما باید گفت که مجموعه جاذبه‌ها، خدمات، تأسیسات موجود در یک زیست‌بوم اعم از طبیعی و انسانی، محصول بوم‌گردی آن منطقه را شکل می‌دهد. از این‌رو، جاذبه‌های طبیعی، حیات وحش، میراث فرهنگی و ساختار جامعه و خدمات عواملی هستند که محصول بوم‌گردی مناطق از طریق آنها قابل سنجش و بررسی است (۶). مدل مفهومی امکان‌سنجی محصول گردشگری روستایی در شکل ۱ آمده است.

منبع: سقایی و سیددانا (۲۸)

شکل ۱- مدل مفهومی امکان‌سنجی محصول گردشگری روستایی

شایان یادآوری است که با توجه به همپوشانی بالای گردشگری روستایی و بوم گردی، عوامل و عناصر مهم در فرآیند سنجش محصول در این دو گونه گردشگری از مشابهت و همپوشانی بالا برخوردارند. امکان سنجی محصول گردشگری روستایی را می توان در پنج گام خلاصه کرد که در جدول ۱ به اختصار بیان شده است.

جدول ۱- گام های سنجش محصول گردشگری روستایی

استفاده از مدل سنجش جاذبه های گردشگری	بررسی جاذبه های گردشگری	گام اول
استفاده از ضریب فشرده گی	بررسی عنصر دسترسی	گام دوم
استفاده از شاخص برخوردارگی	بررسی عنصر تأسیسات (امکانات و خدمات)	گام سوم
استفاده از شاخص TFS	وضعیت اجتماعی منطقه و میزان آمادگی جامعه محلی برای پذیرش گردشگر و راه اندازی گردشگری	گام چهارم
استفاده از شاخص برخوردارگی	وضعیت سازمانی و نهادی: میزان حمایت و توجه و اهتمام سازمان ها و نهادها مثل دهیاری، شورا و دولت	گام پنجم

منبع: سقایی و جوان بخت (۲۷) و سقایی و سید دانا (۲۸)

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ روش شناسی در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی بوده و به لحاظ ماهیت داده ها، کمی-کیفی است. با توجه به جامعه آماری و ابزار مورد استفاده برای جمع آوری داده ها، تحقیق حاضر از نوع تحقیقات پیمایشی است. داده های مورد نیاز برای محاسبه شاخص ها در دو بعد مطالعات میدانی از طریق پرسشنامه و آمار و اطلاعات اخذ شده از سازمان های مرتبط گردآوری شده است. شاخص های مورد استفاده برای امکان سنجی محصول گردشگری عبارتند از:

۱- سنجش جاذبه های گردشگری، همبستگی پیرسون:

$$P_{x,y} = (cov(X, Y)) / (\sigma_x \sigma_y) = (E(x - \mu_x)(Y - \mu_y)) / (\sigma_x \sigma_y)$$

که در آن، Cov = کوواریانس، σ_x = انحراف معیار متغیر X ، μ_x = میانگین متغیر X ، و E = امید ریاضی است.

تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه .....

۲- ضریب فشردگی: در ارتباط با سنجش دسترسی به جاذبه‌ها، از شاخص ضریب فشردگی استفاده شده، که از طریق رابطه زیر محاسبه می‌شود (۲۷):

$$pr = l/3(p - 2)$$

که در آن، L تعداد راه‌های موجود در هر مکان و p تعداد روستاهایی است که راه‌های ارتباطی بدان منتهی می‌شود. هرچه این ضریب به یک نزدیک‌تر باشد، درصد گردشگرپذیری بالاتر است (۲۸).

۳- قابلیت گردشگری در منطقه بر اساس معادله زیر محاسبه شده است:

$$EP = (\sum P) / (\sum N)$$

که در آن، EP قابلیت گردشگری، $\sum P$ جمع امتیازهای مثبت و $\sum N$ جمع امتیازهای منفی است.

۴- شاخص TFS : در مطالعه حاضر، از این شاخص برای سنجش عنصر خدمات مهمان‌نوازی، وضعیت اجتماعی منطقه و میزان آمادگی جامعه محلی به منظور پذیرش گردشگر و راه‌اندازی گردشگری از محصول گردشگری استفاده شده است. این شاخص طبق رابطه زیر عبارت است از (۲۷):

$$TFS = (N(100))/P$$

که در آن، N تعداد شاخص مورد سنجش و P تعداد ساکنان محلی است. شاخص TFS بعد از اندازه‌گیری نشان‌دهنده رتبه یا امتیاز آن مکان نسبت به دیگر مکان‌های مورد سنجش است و امتیاز بر اساس تعداد مکان‌ها به هر مکان تعلق می‌گیرد (۲۸).

- شاخص فراوانی گردشگری:

$$S = Ni/N \times 100$$

که در آن، S فراوانی گردشگری، Ni تعداد گردشگران و N جمعیت منطقه است.

۵- ضریب نفوذ گردشگری:

$$TPR = (RT \times Ti) / (365 \times Pi) \times 100$$

که در آن، TPR ضریب نفوذ گردشگری، RT ضریب ماندگاری (برای محاسبه RT میانگین مدت اقامت بر مدت اقامت هر منطقه تقسیم و در عدد ۱۰۰ ضرب می‌شود)، T_i تعداد گردشگران منطقه و P_i تعداد جمعیت منطقه است (۲۷).

۶- ضریب تراکم گردشگری:

$$TRD = (RT \times T_i) / (365 \times R)$$

که در آن، TRD ضریب تراکم گردشگری، RT ضریب ماندگاری گردشگری و R مساحت منطقه است (۲۷).

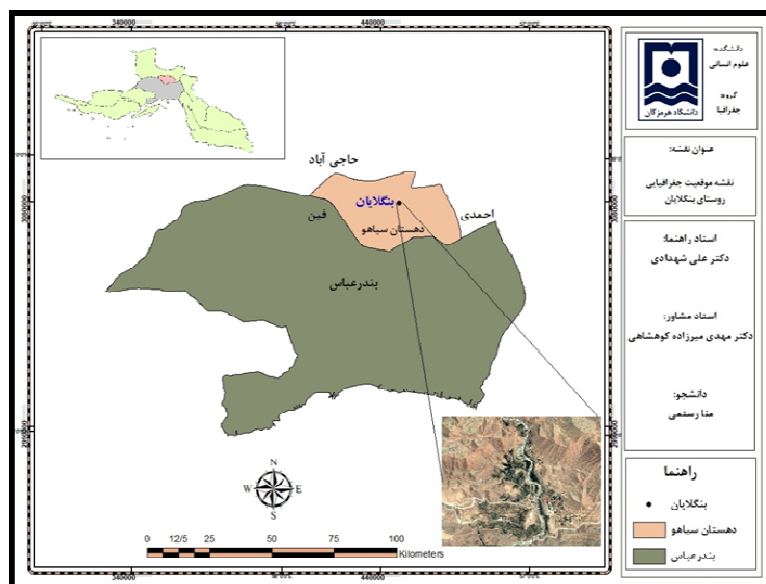
۷- شاخص پرسشنامه‌ای: برای سنجش برخی از عناصر محصول گردشگری همچون جاذبه‌ها و عناصر نهادی و سازمانی در روستاهای هدف گردشگری، پرسشنامه‌هایی طراحی شده که توسط ۳۵۹ نفر از گردشگران (برای مشخص کردن محل سکونت گردشگران، زمان مناسب مسافرت، مدت زمان اقامت گردشگران و ... در منطقه به منظور محاسبه ضریب نفوذ گردشگری و ضریب تراکم گردشگری) و پانزده نفر از کارشناسان و نخبگان (اساتید دانشگاه، کارشناسان ارشد، سازمان میراث فرهنگی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) تکمیل شده است. در این پرسشنامه‌ها، شاخص‌هایی همچون تعداد و نوع جاذبه‌ها، دسترسی به نیروی انسانی، شبکه اطلاعات گردشگری، تسهیلات مالی و سرمایه‌گذاری و شاخص‌های حقوقی و نهادی طراحی و در منطقه مورد مطالعه، بررسی شدند. نتایج با استفاده از تحلیل‌های توصیفی و شاخص‌های محصول گردشگری مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و در مرحله بعد، شاخص‌های محاسبه‌شده از طریق اولویت‌بندی امکان‌سنجی محصول گردشگری روستایی مشخص شده و نتایج به دست آمده مبنای تحلیل شیوه SWOT قرار گرفت. برای اجرای این شیوه، پس از مطالعات اولیه و بازدید از منطقه، عوامل داخلی و خارجی محیط بررسی شدند. بدین منظور، شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر منطقه صورت گرفت؛ همچنین، فهرست‌برداری و نهایی‌سازی عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) با استفاده از پرسشنامه به انجام رسید.

تعیین حجم نمونه در بخش پرسشنامه گردشگران بر اساس رابطه کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی و در بخش پرسشنامه نخبه‌ها و کارشناسان، بر اساس نظر پرسش‌گر (به

دلیل محدود بودن شمار متخصصان و کارشناسان و عدم امکان دسترسی به برخی از آنها) به روش نمونه‌گیری گلوله برفی بوده است. همچنین، پایایی پرسشنامه‌ها با روش ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده است. از آنجا که ضریب آلفای کرونباخ برای هر کدام از پرسشنامه‌ها ۰/۸۹۶ و ۰/۷۴۵ و بالای ۰/۷ محاسبه شده، پایایی پرسشنامه‌ها مطلوب ارزیابی شده است.

معرفی منطقه مورد مطالعه

بنگلایان یکی از روستاهای دهستان سیاهو، بخش فین شهرستان بندرعباس است که در شمال شرق این شهرستان قرار گرفته است. متوسط دمای سالانه در این روستا ۲۹ درجه و میزان بارندگی سالانه آن بیش از ۲۰۰ میلی‌متر است. موقعیت طبیعی بنگلایان تپه‌ای و کوهپایه‌ای است و رودخانه شیرین جاماش در غرب این آبادی جریان دارد. دوکوه با ارتفاع ۱۶۲۲ متر در ۱/۵ کیلومتری شمال شرق و کوه بنگلایان با ارتفاع ۹۹۲ متر در یک کیلومتری شمال غرب این آبادی واقع شده‌اند.

شکل ۲ - موقعیت جغرافیایی روستای بنگلایان در دهستان سیاهو

به طور کلی، این روستا در کوهپایه کوه هماگ مرتفع ترین قله استان هرمزگان با ارتفاع ۳۲۶۷ متر واقع شده و اثرات چنین موقعیتی در منابع آب غنی، طبیعت سرسبز، تنوع گیاهی و اقلیم آن به راحتی مشهود است. جمعیت روستا ۱۱۹ خانوار شامل ۳۶۳ نفر است که از آن میان، هفتاد درصد باسواد هستند (۲۴). مشاغل عمده آبادی شامل باغداری و دامداری و نوع کشت آنها آبی است و محصولات عمده باغی آن عبارتند از مرکبات (نارنگی و پرتقال)، انبه و خرما. منابع آب کشاورزی بنگلایان با استفاده از رودخانه و منابع آب آشامیدنی آن نیز از آب رودخانه به صورت لوله کشی است. امکانات این روستا شامل آب لوله کشی، برق، دبستان، خانه بهداشت، و فروشگاه تعاونی مصرف روستایی است.

جاذبه‌های موجود در روستای بنگلایان به دو دسته جاذبه‌های طبیعی مانند رودخانه (رودخانه جاماش، حوضچه‌های طبیعی ناشی از گذر آب، آبشارهای متعدد)، باغ (ترکیب نخلستان، باغ‌های انبه و مرکبات) و چشم‌انداز ترکیبی رودخانه، کوهستان و فضای سبز و جاذبه‌های فرهنگی شامل مسجد، قدمگاه حضرت ابوالفضل (ع) و صنایع دستی (سبدبافی، حصیربافی، خوسبافی و زری‌دوزی) تقسیم می‌شوند که منهای باغ‌ها، در ارتباط با وضعیت بهره‌برداری جاذبه‌ها، چارچوب اصولی ندارند و در برخی موارد، بر اثر سهل‌انگاری برخی از گردشگران، باغ‌ها نیز دچار آتش‌سوزی شده‌اند (۴). مسجد و قدمگاه واقع در میدان مرکزی روستا از امکانات مناسب از جمله استراحتگاه، سرویس بهداشتی عمومی و فضای سبز و مشجر برخوردارند. محدوده میدان اصلی روستا کاملاً سنگ‌فرش بوده و از محوطه‌سازی مناسب برخوردار است. راه ارتباطی جاده روستا آسفالت بوده و به دلیل پیچ و خم‌های آن در دامنه کوه و تپه‌ها و گذر از میان باغ‌ها، از چشم‌اندازی زیبا برخوردار است.

نتایج و بحث

در یک جمع‌بندی کلی، نتایج حاصل از سنجش جاذبه‌های گردشگری روستای بنگلایان در جدول ۳ آمده است که در پی، به تفکیک به بررسی هر کدام از آنها پرداخته می‌شود.

تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه .....

جدول ۳- برآورد شاخص‌های محصول گردشگری روستایی در منطقه

نام روستا	پیرسون	همبستگی	فشرده‌گی	ضریب	گردشگری	فراوانی	شاخص	گردشگری	قابلیت	امتیازها و	شاخص TFS	محلی	منطقه‌ای	ملی	ضریب	گردشگری
بنگلایان	۰/۷۳۲	۰/۱۶	۱۱۲۹/۴۷	۳/۵	۱/۳۷	۰/۶۱	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۲۸							

منبع: یافته‌های پژوهش

از نظر جاذبه‌های گردشگری، بنگلایان نسبت به مناطق پیرامون و سایر روستاهای مجاور بندرعباس وضعیت و جایگاهی مناسب دارد. بدیهی است که گردشگران جاذبه‌های در دسترس را برای استراحت و تفریح برمی‌گزینند؛ البته روند گردشگری در منطقه به صورت شناخت نسبی (خودانگیزه) شکل گرفته است. همچنین، در پژوهش حاضر، در ارتباط با سنجش جاذبه‌های گردشگری منطقه، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده، که نتایج همبستگی بین دو متغیر جاذبه‌های منطقه و میزان بازدید گردشگران در جدول ۴ آمده است. همان‌طور که در این جدول مشخص است، ضریب همبستگی پیرسون ۰/۷۳۲ به دست آمده است؛ و از آنجا که مقدار احتمال ۰/۰۱۶ به دست آمده و کمتر از ۰/۰۵ است، ضریب همبستگی به دست آمده معنی‌دار است و به دیگر سخن، بین جاذبه منطقه و میزان بازدید ارتباط معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۴- خروجی همبستگی پیرسون بین دو متغیر جاذبه‌های منطقه و میزان بازدید گردشگران

متغیرها	میزان بازدید از منطقه	میزان همبستگی بین دو متغیر (p)	مقدار احتمال (sig.)
		۰/۷۳۲	۰/۰۱۶

منبع: یافته‌های پژوهش

وضعیت دسترسی

دسترسی، عاملی مهم در گردشگری روستایی محسوب می‌شود و در این مورد، دو عامل راه‌های دسترسی (شاخص ضریب فشرده‌گی) و قابلیت گردشگری مورد بررسی قرار می‌گیرد. با بررسی شاخص اول، رویکرد دسترسی مستقیم به جاذبه‌های گردشگری بررسی

می‌شود که در امکان‌سنجی مناطق گردشگری روستایی بسیار اهمیت دارد (۲۷). ماتریس مربوط به امتیازها و محاسبه قابلیت بوم‌گردی در جدول ۵ نشان داده است. ضریب فشردگی (وضعیت دسترسی و جاده) روستای بنگلایان ۰/۱۶ برآورد شده، که نشان‌دهنده میزان دسترسی پایین (ضعیف) است. همچنین، توان گردشگری (EP) در روستای بنگلایان برابر با ۳/۵ بوده که داده‌ها، امتیاز و قابلیت گردشگری در منطقه را در سطح مناسب نشان می‌دهد.

جدول ۵- ماتریس مربوط به امتیازها و قابلیت گردشگری در محدوده مطالعاتی

مقیاس	مقیاس روستایی		مقیاس منطقه‌ای		مقیاس ملی		مقیاس بین‌المللی		مجموع	میانگین	مقیاس
	تسهیل‌ها	موانع	تسهیل‌ها	موانع	تسهیل‌ها	موانع	تسهیل‌ها	موانع			
بنگلایان	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳/۵

منبع: یافته‌های پژوهش

تأسیسات گردشگری منطقه

تأسیسات گردشگری واحدهایی هستند که به قصد ارائه خدمات و انتفاع برای پذیرایی و اقامت مسافران یا میهمانان طبق ضوابط و مقررات به وجود می‌آیند (۲۷). فرآیند کامل برنامه‌ریزی گردشگری در تهیه و تدارک تمام جنبه‌های زیربنای کالبدی شامل حمل‌ونقل، آب، برق، ارتباطات و خدمات تجاری صورت می‌گیرد که اجزای ساختاری محصول گردشگری در یک مکان هستند و در شکل‌گیری جریان گردشگری اهمیت بنیادی دارند (۱۵). با توجه به مطالعات میدانی، روستای بنگلایان برای توسعه گردشگری نیازمند تأسیساتی به شرح جدول ۶ است.

جدول ۶- امکانات زیربنایی مورد نیاز منطقه

امکانات مورد نیاز	سرویس بهداشتی بیشتر	فاضلاب	سطح زباله	احداث مکان‌های عمومی تفریحی	پارکینگ	تعریض جاده‌های ورودی و خروجی روستا	بهبود پوشش آنتن‌های مخابراتی
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

✓ نیاز دارد

منبع: یافته‌های پژوهش

وجود امکانات زیربنایی برای ایجاد گردشگری از اهمیت فراوان برخوردار است. با توجه به استقبال خوب گردشگران و بوم‌گردان از سفر بدین روستا و مناطق مجاور آن به ویژه در پایان هفته‌ها، تعطیلات، بهار، اواخر تابستان و نیمه نخست پاییز، این منطقه نیازمند تأسیسات خدماتی بیشتری است. برای نمونه، آنتن‌دهی در مناطق دوردست و پوشش اضطراری در هنگام خطر و رخدادهای غیرمترقبه از ضروریات است. همچنین، فقدان پارکینگ و مکان‌های عمومی تفریحی و نیز کمبود سطل زباله و سرویس بهداشتی بسیار محسوس است.

تسهیلات و امکانات خدماتی منطقه

در ارتباط با سنجش وضعیت اجتماعی منطقه و میزان آمادگی جامعه محلی برای پذیرش گردشگر و راه‌اندازی گردشگری (خدمات میهمان‌نوازی)، تأکید بر خدماتی است که امکان ارائه آن در مناطق روستایی وجود داشته باشد. خدمات میهمان‌نوازی را می‌توان با استفاده از شاخص TFS بررسی کرد.

جدول ۷- بررسی خدمات گردشگری در منطقه

وضعیت	گونه‌ها	تعداد	نوع خدمات
بسیار ضعیف	وجود ندارد	۰	اقامتی
بسیار ضعیف	وجود ندارد	۰	پذیرایی
ضعیف	نانوایی، سوپرمارکت، قصابی و ...	۳	تجاری
متوسط	دفتر مخابرات، پست، دسترسی به مجله و ...	۱۵	ارتباطی
بسیار ضعیف	وجود ندارد	۰	تفریحی

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس برآورد TFS در زمینه خدمات میهمان‌نوازی، حصول نتیجه ۱/۳۷ درصد و همچنین، عدم وجود خدمات اقامتی، پذیرایی و تفریحی نشان‌دهنده توانمندی بسیار

ضعیف خدمات ارتباطی و تجاری منطقه است. با توجه به جدول ۷، خدمات گردشگری منطقه در سطح بسیار پایین قرار دارد و برای توسعه گردشگری نیازمند توجه ویژه است.

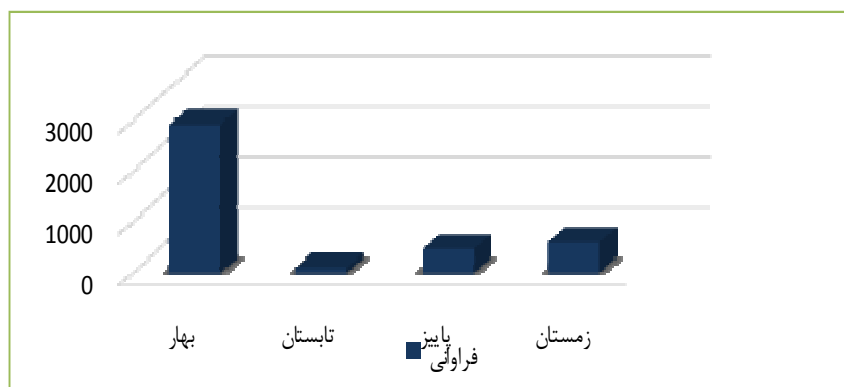
وضعیت گردشگری منطقه

با توجه به غلبه دیدگاه گردشگری به عنوان احیاکننده و شتاب‌دهنده توسعه روستایی و بازدارنده تخلیه نقاط روستایی، تعداد گردشگر در هر منطقه نشان‌دهنده توانمندی آن در ایجاد مکان گردشگری است. از این رو، در ارتباط با آمار گردشگران و میانگین مدت اقامت آنها در منطقه، پرسشنامه‌ای طراحی شده، که نتایج آن در جدول ۸ آمده است.

جدول ۸- یافته‌های جمعیت‌شناختی حاصل از پرسشنامه گردشگران

سنجه	فراوانی	درصد فراوانی	سنجه	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۵۳	زیر دیپلم	۱۵۶	۴۳/۴۵
	زن	۲۰۶	دیپلم	۷۳	۲۰/۳۳
			فوق دیپلم	۵۱	۱۴/۲
			لیسانس	۴۱	۱۱/۴۲
سن	۲۵-۲۰	۸۲	فوق لیسانس و بالاتر	۳۸	۱۰/۵۸
	۴۵-۲۵	۱۹۶	زیر ۱ میلیون	۱۰۱	۲۸/۱۳
	۶۵-۴۵	۶۴	۱-۲ میلیون	۱۶۸	۴۶/۷۹
	۶۵+ بالا	۱۷	۲-۳ میلیون	۷۷	۲۱/۴۴
فاصله تا منطقه	کمتر از ۵۰ کیلومتر	۴۷	بالاتر از ۳	۱۳	۳/۶۲
	۵۰ تا ۱۰۰ کیلومتر	۱۸۵	بهار	۱۸۹	۵۲/۶۴
	۱۰۰ تا ۲۰۰ کیلومتر	۹۷	تابستان	۱۷	۴/۷
	بیش از ۲۰۰ کیلومتر	۳۰	پاییز	۶۶	۱۸/۳۸
			زمستان	۸۷	۲۴/۲۳
			مسافرت		
			فصل		

منبع: یافته‌های پژوهش

تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه .....

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار ۱ - برآورد تقریبی تعداد گردشگران در روستای بنگلایان در یک سال

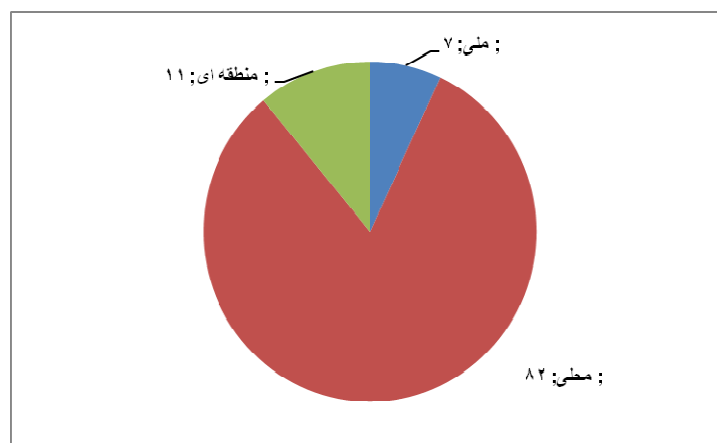
بر اساس آمار به دست آمده، جریان گردشگری در این منطقه از پاییز شروع می‌شود و تا بهار ادامه دارد؛ البته با توجه به شرایط مختلف، تعداد گردشگران متفاوت است و تغییر می‌یابد. بیشترین تعداد گردشگران در فصل بهار و کمترین تعداد آنها در فصل تابستان به منطقه سفر می‌کنند. از این رو، ضریب نفوذ گردشگری در منطقه محاسبه شده، که نتایج آن در جدول ۹ آمده است.

جدول ۹- آمار گردشگران منطقه در مقیاس‌های محلی، منطقه‌ای و ملی و ضرایب نفوذ مربوط

ضریب نفوذ		گردشگران		تحلیل بازار گردشگری روستای بنگلایان	
ملی	منطقه‌ای	محلی	منطقه‌ای	محلی	تعداد گردشگر
۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۶۱	۳۴۵	۷۷۲	۲۹۸۳

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنین، بر پایه یافته‌های پرسشنامه گردشگران، مبدأ سفر گردشگران در نمودار ۲ نشان داده شده است.

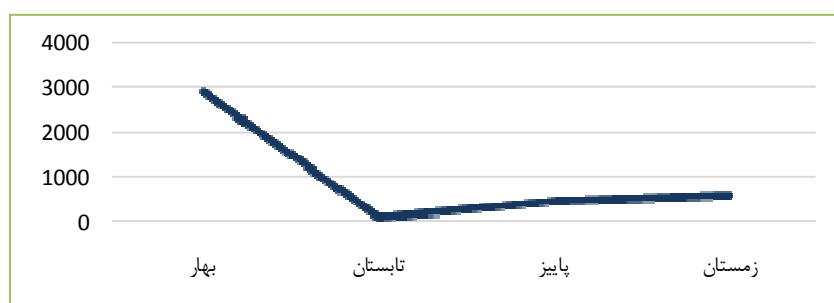

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار ۲ - مبدأ سفرهای گردشگری در روستای بنگلایان

بر اساس این نمودار، ۶۷ درصد گردشگران در مقیاس محلی، ۲۹ درصد در مقیاس منطقه‌ای و چهار درصد نیز در مقیاس ملی به منطقه سفر کرده‌اند. در واقع، درصد بالایی از گردشگران در مقیاس محلی از بندرعباس و شهرستان‌های اطراف هستند. پس از آن و در مقیاس منطقه‌ای، بنگالیان به دلیل مجاورت با جاده اصلی مقصد بسیاری از گردشگران استان‌های مجاور است. ضریب ماندگاری محاسبه‌شده نشان‌دهنده سطح بسیار پایین میانگین مدت اقامت در روستای بنگالیان است. بالاترین میانگین مدت اقامت در منطقه یک روز (حدود هشت تا ده ساعت) است، که برای توسعه گردشگری میانگین اقامت در روستا باید افزایش یابد.

شاخص فراوانی گردشگری به تفکیک فصل بررسی شد، که نتایج به دست آمده در نمودار ۳ ارائه شده است. همان‌گونه که در نمودار مشخص است، منطقه مورد مطالعه در فصول بهار، پاییز و زمستان بیشترین تعداد بازدیدکننده را دارد. کاهش دما و تعدیل شرایط اقلیمی سبب آسایش اقلیمی در این فصول شده، زمینه را برای گذران اوقات در فضای باز و آزاد فراهم می‌کند. فصول یادشده، همچنین، موسم گردشگری بندرعباس نیز به‌شمار می‌رود و بسیاری از مسافران بندرعباس با اندکی تغییر مسیر از بنگالیان نیز بازدید می‌کنند.

منبع:

یافته‌های پژوهش

نمودار ۳ - شاخص فراوانی گردشگری روستای بنگالیان

همچنین، با توجه به ضریب ماندگاری پایین و مساحت زیاد منطقه، ضریب تراکم گردشگری نیز پایین و برابر با ۰/۲۸ است و از این رو، امکان افزایش گردشگران و پذیرش بازدیدکنندگان بیشتر همچنان وجود دارد.

تحلیل راهبردی گردشگری

تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه .....

با توجه به بررسی‌های انجام گرفته در روستای بنگلایان و مطالعه ابعاد مختلف گردشگری، در قالب اجزای پنج‌گانه محصول گردشگری، ظرفیت‌های محلی و ظرفیت محیط طبیعی از طریق پرسشنامه کارشناسان و نخبگان اعم از نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها با استفاده از مدل سوات (SWOT) استخراج شد، که نتایج آن در دو بخش آمار جمعیت‌شناختی و یافته‌ها در جداول ۱۰ و ۱۱ آمده است.

جدول ۱۰- آمار جمعیت‌شناختی پرسشنامه کارشناسان و نخبگان

سنجه	فراوانی	درصد فراوانی	سنجه	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۹	۶۰	زنی	۶
	زن	۶	۴۰		
			دیپلم	۰	۰
			فوق دیپلم	۳	۲۰
			لیسانس	۴	۲۶/۶۶
			فوق لیسانس و بالاتر	۸	۵۳/۳۳
			زیر ۱ میلیون	۲	۱۳/۳۳
			۱-۲ میلیون	۴	۲۶/۶۶
			۲-۳ میلیون	۳	۲۰
			۳ میلیون به بالا	۶	۴۰

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۱۱- تحلیل سوات قابلیت‌های گردشگری در روستای بنگلایان بندرعباس

محصول گردشگری روستایی	قوت	ضعف
جاذبه‌ها	جاذبه‌ها و میراث متعدد و متنوع تاریخی و فرهنگی جاذبه‌های طبیعی فراوان به‌ویژه در زمینه ژئوتوریسم و بوم‌گردی مطلوب بودن آب‌وهوا در پاییز و زمستان تفاوت جغرافیایی و اقلیمی دهستان	تغییر ساختار و بافت سنتی روستا روند روبه‌تخریب برخی از عناصر طبیعی نامطلوب بودن آب‌وهوا در تابستان
دسترسی	وجود جاده آسفالت‌ه تا ورودی روستا وجود نقاط دارای پتانسیل در سطح راه برای احداث پایانه و رستوران	عدم سازمان‌دهی وسایل نقلیه برای حمل و نقل مسافر و جابجایی آن‌ها پایین بودن ضریب دسترسی
امکانات و تسهیلات زیربنایی	اولویت دادن به بخش گردشگری در برنامه‌ریزی توسعه استان قیمت خدمات و امکانات رفاهی برای گردشگران	سطح پایین سواد و مهارت فقر اقتصادی و محرومیت سطح کمی و کیفی تأسیسات زیربنایی مانند اقامتگاه‌ها، پارکینگ، سرویس بهداشتی و...
خدمات مهمان‌نوازی	فرهنگ گردشگری‌پذیری جوامع محلی	تمایل به زندگی شهری و مظاهر سرمایه‌داری

روحیه مهمان‌نوازی مردم	
عنصر نهادی و سازمانی	وجود امنیت جهت حضور گردشگران داخلی و خارجی فعال بودن نهادهای مردمی (NGO) در بخش گردشگری
محصول گردشگری روستایی	تهدید
جاذبه‌ها	تخریب آثار تاریخی و فرهنگی بروز خشکسالی‌های سال‌های اخیر عدم برنامه‌ریزی در جهت کنترل آثار نامطلوب زیست‌محیطی گردشگری
دسترسی	وجود جاذبه‌های متعدد طبیعت گردی امکان تلفیق جاذبه‌های گردشگری با قابلیت‌های گردشگری
امکانات و تسهیلات زیربنایی	توسعه شبکه دسترسی جاده‌ای به سوی مناطق غربی روستا تاکید برنامه ملی توسعه گردشگری بر توسعه بوم گردی سطح سواد و آگاهی عمومی وجود پتانسیل اشتغال‌زایی از طریق مشاغل گردشگری
خدمات مهمان‌نوازی	مشارکت جامعه بومی و گروه‌های محلی در تصمیم‌گیری‌ها امکان ارائه خدمات به گردشگران توسط ساکنان
عنصر نهادی و سازمانی	واگذاری کامل بسیاری از خدمات گردشگری به بخش خصوصی جذب و جذب سرمایه‌ها در گردشگری وضعیت اقتصادی و امکان مشارکت اقتصادی جامعه محلی در توسعه گردشگری اشتغال‌زایی و درآمدزایی ایجاد فرصت اقتصادی در منطقه

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

توسعه گردشگری به‌مثابه یک فعالیت اقتصادی نیازمند فراهم شدن بسترهای لازم برای جذب گردشگر و تقویت و بهره‌برداری هوشمندانه از مزیت‌های نسبی در رقابت با سایر مناطق و فعالیت‌هاست. از این‌رو، شناخت ظرفیت‌های محلی در هر منطقه گام نخست توسعه گردشگری است. بررسی ظرفیت‌های محلی مستلزم نگاهی موسع به عوامل دخیل در فرآیند توسعه گردشگری است تا بتوان از این رهگذر، به بررسی و ارزیابی جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی، ساختارها و عوامل زیربنایی و آمادگی و نگرش جامعه محلی پرداخت.

در ایران، به‌رغم وجود توان‌های فراوان گردشگری در مناطق مختلف، در غالب موارد، حتی برآوردی اولیه از ظرفیت‌های محلی وجود ندارد و شهروندان به‌رغم وجود جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی از امکان استفاده از آنها برای گذران اوقات فراغت و کسب منافع اقتصادی محرومند. روستای بنگلایان در شمال بندرعباس یکی از این گونه مناطق است. مهم‌ترین ویژگی روستای بنگلایان به لحاظ جذب گردشگر تفاوت جغرافیایی و اقلیمی آن با مرکز استان است؛ و البته چشم‌اندازها، آب‌وهوای مطبوع، چشمه‌سارهای منطقه، رودخانه بزرگ ماشاری، باغ‌های مرکبات، خرما و انبه و میراث فرهنگی از جمله جاذبه‌های این روستاست. فصل گردشگری روستای بنگلایان از اواسط پاییز تا بهار ادامه دارد؛ با این همه، به‌رغم وجود جاذبه‌های فراوان، به دلیل وضعیت راه‌ها و کیفیت شبکه دسترسی، فقدان تأسیسات، امکانات و خدماتی مانند خدمات اقامتی، پارکینگ و توقفگاه، خدمات بهداشتی و از آن جمله سرویس‌های بهداشتی و فقدان برنامه‌ریزی نهادهای دولتی و محلی مانند اداره میراث فرهنگی و گردشگری، شورای اسلامی و دهیاری، این منطقه از یک سو نتوانسته متناسب با جاذبه‌های گردشگری پذیرای گردشگران باشد و از سوی دیگر، ضریب ماندگاری گردشگر در منطقه بسیار پایین است.

نتایج نشان می‌دهد که این منطقه از نظر جاذبه‌های گردشگری از وضعیت بسیار مناسب برخوردار است. همچنین، از نظر اجتماعی، به‌رغم برخی عوامل بازدارنده از جمله سطح پایین سواد در جمعیت ماندگار روستا، این جامعه از آمادگی خوبی برای پذیرش گردشگران برخوردار است، اما از ضعف تأسیسات، امکانات و خدمات و همکاری، هماهنگی و حمایت سازمانی و نهادی رنج می‌برد.

جدول ۱۲- محصول گردشگری و مؤلفه‌های آن در روستای بنگلایان

مؤلفه‌ها	عالی	خوب	متوسط	ضعیف
جاذبه‌های گردشگری	■			
وضعیت دسترسی		■		
تأسیسات، امکانات و خدمات			■	■
وضعیت اجتماعی و آمادگی جامعه برای پذیرش گردشگر		■		
وضعیت سازمانی و نهادی			■	■

منبع: یافته‌های پژوهش

در جمع‌بندی نهایی، می‌توان گفت که با توجه به نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای یادشده در مدل سوات (SWOT)، توسعه گردشگری منطقه با یک رویکرد بوم‌گردی که انتفاع جامعه محلی در عین حضور گردشگران را در پی داشته باشد، مستلزم همکاری و برنامه‌ریزی نهادهای متولی گردشگری و توسعه مانند اداره میراث فرهنگی و گردشگری، جهاد کشاورزی، شورای اسلامی و دهیاری روستا و نیز توسعه تأسیسات، امکانات و خدماتی مانند آموزش جامعه محلی، تبلیغات محلی، جاده‌ای، شهری و اینترنتی، ایجاد پارکینگ، توسعه خدمات بهداشتی، بهبود راه‌های منتهی به روستا، اعطای وام‌های کم‌بهره برای ساخت و توسعه زیرساخت‌هایی مانند فروشگاه‌ها، اغذیه‌فروشی‌ها، اقامتگاه‌های بوم‌گردی و مناطقی برای شنا و ماهیگیری در حاشیه رودخانه است.

نتایج پژوهش حاضر با مطالعه سقایی و جوان‌بخت (۲۷) از نظر اهمیت بازار هدف برای جذب بیشتر گردشگران، با تأکید بر مقیاس منطقه‌ای در وهله اول و مقیاس ملی در وهله دوم، همسویی دارد. پژوهش فتایی و همکاران (۷) از نظر احساس نیاز جامعه محلی به گردشگری و ضرورت ذهنیت اقتصادی و مشارکت فعال، با پژوهش حاضر همسویی دارد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج مطالعه رحیمی و رنجبر (۲۵) از لحاظ پایداری فرهنگی-اجتماعی موجود در منطقه و حفظ آداب و رسوم محلی و دستخوش تغییر نشدن آنها نسبت به بقیه مؤلفه‌ها (اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی) همسویی دارد.

همسویی پژوهش حاضر با مطالعات قاسمی و همکاران (۱۰) و میرزاده و دهقانی (۱۹) از این نظر است که این منطقه از نظر تسهیلات و خدمات گردشگری در وضعیت نامناسب قرار دارد، ولی از آنجا که دارای قابلیت زیادی برای توسعه گردشگری است، با ایجاد زیرساخت‌های گردشگری و ارائه امکانات و خدمات رفاهی و اقامتی مناسب به گردشگران، امکان جذب گردشگر بیشتری وجود دارد.

با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهاد می‌شود که زیرساخت‌های لازم در زمینه بهداشتی و خدماتی اعم از سرویس‌های بهداشتی و آب آشامیدنی بهداشتی، سکوهایی برای اقامت گردشگران در کل منطقه و خدمات‌رسانی تلفن همراه در منطقه تقویت شود؛ در خصوص ایجاد فرصت‌های اشتغال از جاذبه‌های موجود و بهبود وضعیت مهمان‌پذیری، آموزش‌های لازم به جامعه محلی داده شود؛ تشکیل شرکت تعاونی مرتبط با بوم‌گردی در راستای ایجاد زیرساخت‌های اولیه با همت شوراهای اسلامی و اخذ عوارض و ورودی با هدف انتفاع جامعه محلی و فراهم آوردن هزینه‌های لازم برای ایجاد زیرساخت‌ها از جمله راهکارهایی

است که می‌تواند به تقویت زیرساخت‌ها و انتفاع بیشتر جامعه محلی منجر شود؛ همچنین، انجام پژوهش‌هایی در زمینه سنجش رضایت جامعه محلی از گردشگران، مکان‌یابی استقرار جاذبه‌های ثانویه و مراکز خدماتی و شناسایی موانع فراروی شکل‌گیری تعاونی‌های گردشگری در منطقه از مواردی است که می‌تواند به تکمیل شناخت علمی از وضعیت گردشگری منطقه بینجامد.

منابع

1. Abbasi, A. & Rezvani, M. (2015). Rural ecotourism and its role in sustainable tourism development: a case study of Paveh County, Kermanshah province. International Conference on Advanced Research in Civil Engineering, Architecture, Urban Management and the Environment. (Persian)
2. Ainali, J., Jafari, Gh. & Tabira, I. (2014). Evaluating the role of ecotourism in rural development (case study: Oraman Takht village, Sarvabad County). *Tourism Planning and Development*, 3(9): 210-119. (Persian)
3. Akbarian, S. & Sheikhbeiglou, R. (2013). Tourism development capacity building: capacity and strategic plan development for Qalat village (Shiraz County). *Quarterly Journal of Rural Development Strategy*, 3(4): 1-16. (Persian)
4. Bith, B. (2011). Community-based ecotourism and empowerment of indigenous people: the case of Yeak Laom community development, Cambodia (Doctoral dissertation, Lincoln University).
5. Ching-Goh, H. (2015). Nature and community-based tourism (CBT) for poverty alleviation: a case study of Lower Kinabatangan, East Malaysia.
6. Drama, A. & Moore, A. (2008). Ecotourism development guide for environmental managers and planners. Translated by Kalantari, M. & Shokrollahzadeh, K., Aeezh Danesh Publications. (Persian)

7. Fataei, A., Arogy., H., Alizadeh, M. & Azhari, S. (2015). Explaining the capacity of adoption of tourism in rural areas, case: Egyptian village in Khor and Biabanak. *Quarterly Journal of Rural Economics and Development*, Special Issue for Rural Tourism, Winter, 6: 173-196. (Persian)
8. Fazel Bakhsheshi, F. (2008). Community-Based tourism, a strategy for Development and sustainability of tourism in Iran. Scientific and Cultural Center of Iranian Students. (Persian)
9. Geographic Organization of the Armed Forces (2006). Culture of Abadi. Published by Geographic Organization of the Armed Forces. First Edition. (Persian)
10. Ghaseminejad, M., Ismaeilpour, Y. & Holysaz, A. (2014). Investigating the changing environmental attitudes of indigenous communities in creating special tourist villages near the target villages of Qeshm Geopark. First National Conference on Geography, Tourism, Natural Resources and Sustainable Development, 2014. (Persian)
11. Harris, R. & Vogel, D. (2002). E-commerce for community-based tourism in developing countries. City University of HongKong, Department of Information.
12. Imani, M. & Javadneh, A. (2016). The satisfaction of European tourists from traveling to Iran. *Tourism and Development*, Winter 2011, 1: 17-30. (Persian)
13. Jones, S. (2004). Community-based ecotourism: the significance of social capital. *Annals of Tourism Research*, 32: 303-324.
14. Kadivar, A. (2017). Study of rural tourism capabilities in Khorasan Razavi province. *Village and Development*, 20(1): 1-23. (Persian)
15. Kelly, M. (2002). Tourism planning. Translated by B. Entezari. *Geography Education*, 60: 20-59. (Persian)
16. Mafi, E. & Saghaee, M. (2008). An analysis of tourism in villages around metropolises (case study: Mashhad metropolis). *Geography and Regional Development*, 10: 77-102. (Persian)

17. Manu, I. & Kuuder, C. (2012). Community-based ecotourism and livelihood enhancement in Sirigu, Ghana. 24: 2-18.
18. Middleton, V. & Clarke, J. (2001). Marketing in travel and tourism. Third Edition, Butterworth-Heinemann Publication, Jordan Hill, Oxford.
19. Mirzadeh, M. and Dehghani, A. (2013). Investigating the possibilities of Bandar Abbas abundance in attracting tourists. *Hormoz Journal of Cultural Studies*, Spring and Summer 2013, 11: 6-24. (Persian)
20. Mohammadi Kangarani, H., Rafiei, F., Mirzadeh, M. & Mohairi, M. (2013). Network analysis of the relationships between women workers in tourism and non-tourism areas in the development of tourism on the Hormoz Island. *Social Tourism Studies*, 4(7): 105-128. (Persian)
21. Nikbin, M. (2009). Community-based tourism. *tourism science*. Available at: www.tourismscience.ir. (Persian)
22. Nohegar, A., Mahdavi, R., Holysaz, A. & Torab, A. (2013). The effects of ecotourism attraction on the prosperity of the tourism industry in Mazandaran province with an emphasis on Savadkouh city using SWOT analytical analysis. Hormoz University, Faculty of Literature and Humanities. (Persian)
23. Peeters, L. & Ateljevic, I. (2009). Women empowerment in entrepreneurship nexus in tourism: processes of Social. In: J. Ateljevic, & S.J. Page, *Tourism and Entrepreneurship: International Perspective*. Butterworth-Heinemann.
24. Provincial Planning Board of Hormozgan (2011). Rural population of Hormozgan province by division and village. Bandar Abbas Bureau of Statistics and Information. (Persian)
25. Rahimi, D. & Ranjbar Handanani, M. (2012). Evaluating and prioritizing the ecotourism attractions: a village of tourism purpose in Chaharmahal and Bakhtiari province. *Urban and Regional Studies*, 4(14): 131-150. (Persian)

26. Rezaei, M., Arzani, H., Azrnivand, H., Najafi, K. & Mahdavi, R. (2017). Drought and wet-dryness assessment for field use in Hormozgan. *Scientific Journal of Rangeland*, 11(1): 73-82. (Persian)
27. Saghaee, M. & Javanbakht, Q. (2012). Feasibility study of rural tourism in North Khorasan. *Tourism Studies*, 1(1): 51-62. (Persian)
28. Saghaee, M. & Seyed-Dana, A. (2013). Rural tourism product feasibility study in Paveh County. Islamic Azad University, Ahar Branch, *Scientific Journal of Geographical Space*, 13(41): 1-20. (Persian)
29. Sinclair, D. (2003). Developing the indigenous tourism: challenges for the Guianas. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 15: 140-146.
30. Smith, N., Littlejohns, L. & Dimple, R. (2003). Measuring community capacity: state of the field review and recommendations for future research. David Thompson Health Region, Financial Contribution from the Health Policy Research Program, Canada.
31. Sood, A. (2015). Lessons in community-based tourism from the past. IDIPT-HP, Department of Tourism and Civil Aviation, Government of Himachal Pradesh.
32. Suansri, P. (2003). Community-based tourism handbook. Responsible Ecological Social Tour-Rest.
33. Yan-Li, G., Yan-Gang, F. & Ji-Sheng, L. (2004). Community-based ecotourism in nature of China.
34. Zahiriniya, M. & Nikkhah, H. (2013). A survey on the attitudes of residents of Bandar Abbas towards tourism impacts. *Tourism Management Studies*, 10(32): 43-65. (Persian)